

Mapa puta za sprovođenje preostalih zahtjeva Programa dostavljanja podataka ESA 2010 i rješavanje preostalih metodoloških pitanja

1. Uvod

U okviru priprema za pristupanje Evropskoj uniji i usklađivanja sa zahtjevima Evropskog sistema nacionalnih i regionalnih računa (ESA 2010), Crna Gora nastavlja da unapređuje proizvodnju i dostavljanje podataka nacionalnih računa u skladu sa Programom dostavljanja podataka ESA 2010 (ESA 2010 Transmission Programme) i zahtjevima koji se odnose na bruto nacionalni dohodak (GNI).

Tokom prethodnih godina ostvaren je značajan napredak, naročito kroz sprovođenje velike (benčmark) revizije nacionalnih računa, unapređenje izvora podataka i metodologija, povećanje potpunosti dostavljenih tabela, kao i jačanje saradnje sa Eurostatom.

Ipak, određeni zahtjevi Programa dostavljanja podataka ESA 2010, kao i pojedina metodološka pitanja u oblasti Procedure prekomjernog deficita (EDP), statistike državnih finansija (GFS) i bruto nacionalnog dohotka (GNI), i dalje zahtijevaju dodatne aktivnosti. Ova mapa puta daje pregled ključnih preostalih pitanja, planiranih aktivnosti, indikativnih rokova i očekivane podrške potrebne za postizanje potpune usklađenosti.

2. Preostali zahtjevi Programa dostavljanja podataka ESA 2010

2.1 Trenutno stanje

Crna Gora redovno dostavlja Eurostatu godišnje i kvartalne podatke nacionalnih računa za glavne agregate u skladu sa zahtjevima ESA 2010. Ostvaren je značajan napredak u pogledu potpunosti dostavljenih setova podataka, kao i dostupnosti podataka označenih statusom „**free for publication**” (slobodni za objavljivanje).

Međutim, pojedine tabele i varijable iz Programa dostavljanja podataka ESA 2010 i dalje su djelimično izrađene i dostavljaju se samo u ograničenom obimu ili još nijesu dostupne.

Glavni preostali nedostaci odnose se na:

- nedostajuće varijable u godišnjim i kvartalnim nacionalnim računima;
- podatke o zaposlenosti izražene u časovima rada;
- finansijske račune sektora;
- podatke o nefinansijskim sektorskim računima za nedostajuće vremenske serije;
- tabele ponude i upotrebe (Supply and Use Tabelas - SUT) za nedostajuće vremenske serije;
- detaljan opis primijenjene metodologije.

Crna Gora sada redovno dostavlja podatke GFS-a i EDP-a. Međutim, podaci su označeni statusom „nisu za objavljivanje”, a konzistentnost, uporedivost (usklađenost sa ESA 2010) i vjerodostojnost nijesu obezbijeđene, a identifikovana pitanja nijesu riješena.

Glavni preostali nedostaci odnose se na:

- obezbjeđivanje konzistentnosti, vjerodostojnosti i koherentnosti dostavljenih podataka;
 - obezbjeđivanje usklađenosti sa metodologijom ESA 2010, naročito u pogledu potpunog obuhvata sektora opšte države, pravilnog razlikovanja nefinansijskih i finansijskih transakcija, kao i dosljedne primjene obračunskog principa (*accrual principle*);
 - dostavljanje nedostajućih varijabli i tabela iz EDP upitnika, u skladu sa zahtjevima definisanim na tehničkom nivou;
 - dostavljanje nedostajućih metapodataka o izvorima i metodama, kao i informacija o značajnim događajima koji utiču na podatke.
-

2.2 Planirane aktivnosti i rokovi

Nacionalni računi		
Oblast	Planirane aktivnosti	Rokovi
Tabela 1: Glavni agregati - kvartalni podaci u zahtijevanom nivou detalja, počev od 2006. godine	Procjena i dostavljanje podataka o zaposlenosti izraženih u časovima rada Procjena i dostavljanje podataka o promjenama u dragocjenostima (P53)	septembar 2026. septembar 2027.
Tabela 1: Glavni agregati - godišnji podaci u zahtijevanom nivou detalja, počev od 2006. godine	Procjena i dostavljanje podataka o zaposlenosti izraženih u časovima rada Procjena i dostavljanje podataka o promjenama u dragocjenostima (P53)	septembar 2026. septembar 2027.
Tabela 3: Podjela prema djelatnostima - godišnji podaci na nivou A*10/A*21 od 2006. godine nadalje	Procjena i dostavljanje potrošnje fiksnog kapitala (P51C) u zahtijevanom nivou detalja. Procjena i dostavljanje poreza umanjenih za subvencije na proizvodnju (D29X39) u zahtijevanom nivou detalja. Procjena i dostavljanje neto poslovnog viška i neto mješovitog dohotka (B2A3N) u zahtijevanom nivou detalja.	septembar 2027.
Tabela 3: Zaposlenost u rezidentnoj proizvodnji - godišnji podaci na nivou A*21/A*38/A*64 od 2006. godine pa nadalje	Procjena i dostavljanje podataka o zaposlenosti izraženih u časovima rada u zahtijevanom nivou detalja	septembar 2026.
Tabela 5: Izdaci za finalnu potrošnju domaćinstava prema namjeni - godišnji	Uprava za statistiku će sprovesti analizu nedostajućih podataka i, u zavisnosti od rezultata analize, dostaviti Eurostatu procijenjene	decembar 2026.

podaci, COICOP podjela P.3, od 2006. godine pa nadalje	vrijednosti. Nedostajući podaci biće dostavljeni sa oznakom M - za podatke koji ne mogu postojati (npr. nijesu primjenljivi).	
Tabela 6: Finansijski računi po sektorima - godišnji podaci za sve finansijske instrumente na prvom nivou klasifikacije (F.1, F.2 itd.) za S.12, S.13 i njihove podsektore, konsolidovano i nekonsolidovano, od 2006. godine pa nadalje	Dostavljanje unaprijeđenih podataka i podataka koji su slobodni za objavljivanje, naročito za sektor opšte države na osnovu podataka GFS-a/EDP-a, za period 2013-2025. Dostavljanje unaprijeđenih podataka i podataka koji su slobodni za objavljivanje, naročito za sektor opšte države na osnovu podataka GFS-a/EDP-a, za period 2006-2012.	decembar 2026. april 2027.
Tabela 7: Bilansi stanja finansijske imovine i obaveza - godišnji podaci za sve instrumente prvom nivou klasifikacije (F.1, F.2 itd.) za sektore S.12, S.13 i njihove podsektore, konsolidovano i nekonsolidovano, od 2006. godine pa nadalje	Dostavljanje unaprijeđenih podataka slobodnih za objavljivanje, naročito za sektor opšte države, na osnovu podataka GFS-a i EDP-a, za period 2013-2025 Dostavljanje unaprijeđenih podataka slobodnih za objavljivanje, naročito za sektor opšte države, na osnovu podataka GFS-a i EDP-a, za period 2006-2012.	decembar 2026. april 2027.
Tabela 8: Nefinansijski sektorski računi - godišnji podaci u zahtijevanom nivou detalja od 2006. godine pa nadalje	Dostavljanje unaprijeđenih (izbalansiranih) podataka za D.1 (naknade zaposlenima), D.41 (kamate) i D.42 (raspodijeljeni dohodak korporacija) za period 2015-2024. Dostavljanje cjelokupnog seta računa za period 2006-2025.	decembar 2026. decembar 2027.
Tabele 15 i 16: Tabele ponude i upotrebe od 2010 pa nadalje	Dostavljanje tabela ponude i upotrebe (SUT) za period 2019-2022. Dostavljanje tabela ponude i upotrebe (SUT) za period 2010-2012. Revizija tabela ponude i upotrebe (SUT) za period 2013-2018, radi	decembar 2026. decembar 2027. decembar 2027.

	popunjavanja nedostajućih podataka	
Tabela 17: Input-output Tabela u baznim cijenama - petogodišnje (po proizvodima ili po djelatnostima)	Dostavljanje input-output tabele (proizvod po proizvodu) za 2020. godinu Dostavljanje input-output tabele (proizvod po proizvodu) za 2010. godinu	decembar 2026. decembar 2027.
Specifični i strukturni metapodaci u skladu sa zahtjevima Uredbe 2023/734	Zahtijevani fajlovi strukturnih metapodataka biće pripremljeni i dostavljeni do kraja decembra 2026. Sistemska dostavljanje specifičnih metapodataka biće uspostavljeno od decembra 2026.	Do kraja decembra 2026. Od decembra 2026. godine pa nadalje
Opis izvora i metoda za kompilaciju kvartalnih nacionalnih računa	Dostavljanje ažuriranog Opisa izvora i metoda za kompilaciju kvartalnih nacionalnih računa (QNA Inventory)	decembar 2026.
Opis izvora i metoda korišćenih za kompilaciju godišnjih sektorskih računa	Dostavljanje ažuriranog opisa	decembar 2026.
Opis izvora i metoda korišćenih za procjene obima i cijena	Dostavljanje ažuriranog opisa	decembar 2026.
Opis izvora i metoda korišćenih za kompilaciju tabela ponude i upotrebe (SUT)	Dostavljanje ažuriranog opisa	decembar 2027.
GFS/EDP		

Tabela 2: Glavni agregati sektora opšte države i njegovih podsektora - godišnji podaci u zahtijevanom nivou detalja od 2006 do 2025.	Slanje podataka za period 2010-2012. Slanje podataka za period 2006-2009.	decembar 2026. mart 2027.
Tabela 9: Detaljni podaci o poreskim prihodima i prihodima od socijalnih doprinosa sektora opšte države, uključujući Nacionalnu poresku listu - godišnji podaci sa raščlanjivanjima propisanim Programom dostavljanja podataka ESA 2010, od 2006. godine nadalje	Slanje podataka za period 2010-2012. Slanje podataka za period 2006-2009.	decembar 2026. mart 2027.
Tabela 11: Rashodi sektora opšte države prema funkciji (COFOG) - godišnji podaci- COFOG nivo I od 2006. godine pa nadalje, COFOG nivo II od 2014. godine pa nadalje, uključujući strukturalne metapodatke	Dostavljanje podataka za sektor opšte države, definisanih ESA 2010, za cjelokupnu vremensku seriju od 2006. godine nadalje	decembar 2027.
Tabela 25: Nefinansijski računi sektora opšte države - kvartalni podaci sa raščlanjivanjima, uključujući metapodatke (strukturne metapodatke, informacije o značajnim događajima i revizijama), počev od prvog kvartala 2006. godine	Slanje podataka za period 2010-2012. Slanje podataka za period 2006-2009.	decembar 2026. mart 2027.
Tabela 27: Finansijski računi i bilansi	Slanje podataka za period 2010-2012.	decembar 2026.

stanja sektora opšte države - kvartalni podaci sa raščlanjivanjima propisanim Programom dostavljanja podataka ESA 2010, uključujući metapodatke (strukturne metapodatke, informacije o značajnim događajima i revizijama), počev od prvog kvartala 2006. godine	Slanje podataka za period 2006-2009.	mart 2027.
Tabela 28: Bruto dug sektora opšte države (Mastrihtski dug) - kvartalni podaci sa raščlanjivanjima kao što se navodi u ESA TP od 2006. godine pa nadalje	Slanje podataka za period 2010-2012. Slanje podataka za period 2006-2009.	decembar 2026. mart 2027.

3. Preostala metodološka pitanja u oblasti GNI-a

3.1 Trenutna situacija

Iako je ostvaren značajan napredak u usklađivanju kompilacije nacionalnih računa sa metodologijom ESA 2010, nekoliko metodoloških pitanja relevantnih za verifikaciju GNI-a i dalje ostaje neriješeno.

Ključni kriterijum koji treba imati u vidu tokom budućeg rada jeste kvalitet GNI-a. U operativnom smislu, vodeći princip je koliko se prikazana procjena može približiti stvarnoj vrijednosti. Iako je stvarna vrijednost nepoznata i može se smatrati da je nije moguće precizno utvrditi, njena procjena može se postići sa razumnim stepenom tačnosti dosljednim poštovanjem svih zahtjeva koji se odnose na izvore podataka i metodologiju.

Rad na unapređenju kvaliteta BDP-a i GNI-a stoga započinje identifikovanjem mogućih nedostataka postojećih procjena u odnosu na te zahtjeve.

Rješavanje uočenih nedostataka neminovno zahtijeva utvrđivanje prioriteta među identifikovanim oblastima za analizu ili aktivnostima usmjerenim na unapređenje. To podrazumijeva razmatranje, u osnovi, dva aspekta:

- resursne zahtjevnosti pojedine aktivnosti; i
- njenog potencijalnog uticaja na GNI.

Pojedine aktivnosti mogu zahtijevati značajno vrijeme, ljudske i materijalne resurse, dok se druge mogu sprovesti relativno jednostavno.

Kada je riječ o potencijalnom uticaju, aktivnosti mogu rezultirati malim ili nikakvim promjenama procjena BDP-a i GNI-a, mogu promijeniti njihovu strukturu ili mogu značajno uticati na njihov nivo.

Iako se i resursna zahtjevnost i potencijalni uticaj mogu unaprijed procijeniti samo okvirno, oni ipak predstavljaju korisne kriterijume za utvrđivanje prioriteta.

3.2 Mapa puta za rješavanje metodoloških pitanja

Oblast / metodološka pitanja	Planirana aktivnost	Indikativni rokovi
Promjene zaliha	Unapređenje procjene promjena zaliha (isključivanje dobitaka/gubitaka po osnovu držanja imovine).	decembar 2027.
Softver za sopstvene potrebe	Unapređenje postojeće eksperimentalne procjene softvera za sopstvene potrebe, u skladu sa preporukama Ekspertske grupe za GNI o softveru (GNIG/026A).	decembar 2027.
Potrošnja fiksnog kapitala	Primjena Metode trajnog inventara (Perpetual Inventory Method - PIM) za procjenu potrošnje fiksnog kapitala.	decembar 2027.
Naknade za usluge osiguranja	Unapređenje raspodjele naknada za usluge osiguranja	decembar 2027.

FISIM	Unapređenje raspodjele FISIM-a (uvoz FISIM-a)	decembar 2027.
Usluge stanovanja	Unapređenje Metode korisničkog troška (User-Cost Method – UCM) u skladu sa Provedbenom uredbom Komisije (EU) br. 2021/1949.	decembar 2027.
PDV	Procjena teorijskog PDV-a Procjena nenaplaćenog PDV-a usljed prevare bez saučesništva i usljed nesolventnosti	decembar 2027.
Povraćaj PDV-a	Procjena postojanja i tretmana povraćaja PDV-a u nacionalnim računima za neoporezive jedinice i za oporezive jedinice u vezi sa njihovim oslobođenim djelatnostima, te usklađivanje sa Provedbenom uredbom Komisije (EU) 2021/1948, gdje je to potrebno.	decembar 2027.
Upoređivanje podataka o zaposlenosti	Dalji razvoj analize inputa rada i upoređivanje demografskih i administrativnih podataka o zaposlenosti radi obezbjeđivanja obuhvatnosti, u skladu sa Provedbenom uredbom Komisije (EU) 2025/2251.	decembar 2027.
Podaci iz poreskih kontrola	Procjena dostupnosti i mogućnosti korišćenja podataka iz poreskih kontrola radi unapređenja prilagođavanja za obuhvatnost u nacionalnim računima, u skladu sa Provedbenom uredbom Komisije (EU) 2025/2251.	decembar 2027.
Dohodak u naturi	Procjena dohotka u naturi koji nije u potpunosti obuhvaćen finansijskim izvještajima.	decembar 2027.
Zabavni, književni i umjetnički originali	Procjena tretmana zabavnih, književnih i umjetničkih originala (AN.1174) u skladu sa preporukama GNI Komiteta (GNIC/475).	decembar 2027.
Operativni i finansijski lizing	Procjena tretmana operativnog i finansijskog lizinga u nacionalnim računima, uključujući implikacije IFRS 16.	decembar 2027.
Balansiranje BDP-a	Razvoj i proširenje tabela ponude i upotrebe (SUT) kao analitičkog okvira za podršku	decembar

	budućoj integraciji u balansiranju BDP-a.	2027.	
--	---	-------	--

4. Potrebna podrška

Imajući u vidu složenost metodoloških zahtjeva ESA 2010 i GNI-a, kontinuirana ekspertska podrška i dalje je od suštinskog značaja.

Tehnička podrška kroz IPA projekte, ekspertske misije Eurostata i učešće u relevantnim radnim grupama i dalje će biti od ključnog značaja za obezbjeđivanje daljeg napretka ka postizanju potpune usklađenosti.

5. Zaključak

Crna Gora ostaje posvećena postepenom postizanju potpune usklađenosti sa zahtjevima ESA 2010 i GNI-a.

Sprovođenje aktivnosti definisanih ovom mapom puta, uz nastavak saradnje sa Eurostatom i ekspertsku podršku, očekuje se da će u narednim godinama značajno unaprijediti potpunost, kvalitet i metodološku usklađenost statistike nacionalnih računa.